

УДК 130.31

Сучасне буття людини, становлення соціальної та особистісної відповідальності

А.М. ОБОРІНА

Дніпропетровська національна металургійна академія України, м. Дніпропетровськ,
Україна, E-mail: oborina1anastasya@gmail.com**Авторське резюме**

Немає нічого більш цікавого для людини, ніж сама людина, тому не дивно, що проблема людини завжди була однією з головних тем в обговореннях філософів. Давно помічено також, що особливо поживаються філософствування на цю тему в кризові періоди життя суспільства, коли людині доводиться заново визначати свої відносини з природою, суспільством, його інститутами, а також з іншими людьми - загалом, коли приходиться більш-менш чітко усвідомлення безглуздості старих норм, втрати колишніх ідеалів і цінностей, коли починає гостро відчуватися необхідність по-новому визначити своє місце в світі і сенс свого власного існування. Однак загальна криза цивілізаційного розвитку, пережитий людством нині, не має аналога. Під кінець другого тисячоліття нашої ери людство виявилось перед обличчям небувалої раніше кризової ситуації. Складні глобальні проблеми - соціальні, економічні, екологічні, демографічні та інші - по-новому поставили перед ним старе гамлетівське питання «бути чи не бути?». Створена людиною гігантська техносфера поставила під питання старі способи відтворення самої людини як самоусвідомлюючої істоти, здатної приймати відповідальні рішення і контролювати їх наслідки. Під питанням опинилися і традиційні способи розуміння як зовнішнього середовища, так і самої людини, деякі фундаментальні етичні цінності, уявлення про можливості пізнання, пояснення і пророкування, розуміння науки та її місця в життєвому світі людини, ролі і меж раціональності в досягненні світу і людської діяльності[1]. А разом з нею під сумнівом виявляється і те, що називається людською ідентичністю - уявлення людини про своє особливе місце в світі, про сенс свого існування на Землі. Описане багатьма помітними мислителями сучасності почуття вичерпання «старої» і необхідності переходу до «нової» цивілізації пояснюється не тільки накопиченням і загостренням певних об'єктивних проблем людського буття. Хоч які складні ці проблеми, наукова думка та політична практика в принципі можуть виробити раціональні способи їх вирішення. Але атмосферу кризи в кінцевому рахунку живить невпевненість у здатності людини здійснити раціональні рецепти. Найглибші основи кризи кореняться в людській суб'єктивності та безвідповідальності.

Ключові слова: відповідальність, особистісна відповідальність, буття людини, духовні цінності, антропологія, самоусвідомлення.

© А.М. Оборіна, 2013

Modern life of the person, formation of a social and personal responsibility

A.M. OBORINA

Dnepropetrovsky national metallurgical academy of Ukrkina, Dnepropetrovsk, Ukraine,
E-mail: oborina1anastasya@gmail.com

Abstract

There is nothing more interesting for a man, than man, to the volume no wonder that a problem of man always was one of main themes in the discussions of philosophers. A long ago it is noticed also, that philosophizing especially come alive on this theme in crisis periods of life of society, when it will be again to determine the relationships a man with nature, society, his institutes, and also with other people - on the whole, when more or less clear realization of absurdity of old norms, loss of former ideals and values comes, when a necessity newly to define the place in the world and sense of the own existence begins to be sharply felt. However, the general crisis of civilization development, outlived by humanity presently, does not have an analogue.

Under an end the second millennium of our era humanity appeared before a face unprecedented earlier a crisis situation. Thorny global problems - social, economic, ecological, demographic et al - newly did put before him old the Gamlet question to «be or be» not?. A giant technosphere is created by a man put under a question the old methods of recreation of man as a creature able to accept responsible decisions and control their consequences. Under a question found oneself and traditional methods of understanding of both environment and man, some fundamental ethic values, idea about possibilities of cognition, explanation and prophecy, understanding of science and her place in the vital world of man, role and limits of rationality in understanding of the world and human activity[1]. And together with her under a doubt it appears and that is named a human identity is an idea of man about the special place in the world, about sense of the existence on earth. It is described by many noticeable thinkers of contemporaneity of sense of exhausting of old «woman» and necessity of passing to «new» civilization explained not only by an accumulation and intensifying of certain objective problems of human existence. These problems, scientific thought and political practice, are however difficult in principle can produce the rational methods of their decision. But the atmosphere of crisis in an eventual account is fed by uncertainty at ability of man to carry out rational recipes. The deepest bases of crisis are founded in human subjectivity and irresponsibility.

Key words: responsibility, personal responsibility, being human, spiritual values, anthropology, consciousness.

Постановка проблеми. Сучасна цивілізаційна криза усвідомлюється як криза по суті антропологічна. Сучасна цивілізація пред'являє особливо високі вимоги до індивідуально - особистісних якостей людини, насамперед це рівень особистісної відповідальності [2]. В умовах, коли суспільство залучає людину в круговорот найрізноманітніших процесів, зв'язків, відносин, одночасно нав'язуючи їй певні зразки, стандарти життя, захист і розвиток його самобутності та унікальності стає одним з нагальних питань нашого часу. Того вимагає і зростає роль індивідуального вкладу та індивідуальної відповідальності людини в усіх сферах суспільного життя.

Аналіз досліджень і публікацій. Поняття відповідальності розглядалось, як критерій оцінки діяльності людини. Так у роботах Ф. Енгельса, В. І. Леніна концепція відповідальності будується на основі конкретного, класового історичного підходу діяльності людини у близькій взаємодії з розвитком суспільства. І. Кант спробував вивчити зміст поняття відповідальності на основі прикладу про гідність людської особистості [3].

Метою дослідження є розгляд індивідуального буття як якісно своєрідного рівня буття людини, роль особистісної відповідальності в повсякденному житті, що володіє своїми власними тимчасовими межами і циклами, що не збігаються з циклами і тимчасовими рамками

буття надіндивідуальних утворень (суспільства, людства в цілому), що характеризується відносною самостійністю, власними закономірностями і внутрішньою логікою розвитку.

В рамках соціально-філософської антропології ставиться проблема становлення відповідальності в людині, вирішується завдання аналізу людської суб'єктивності, внутрішнього світу людини, її цілісності та активності, розгляду людини в її екзистенції, комунікації і в здійсненні нею трансцендентного вибору (виходу за межі наявного буття), як необхідної умови духовності, соціальної і культурної творчості [4].

Виклад основного матеріалу. Стає все більш очевидним, що без освоєння проблем індивідуального розвитку особистісної відповідальності наука не в змозі виправдати покладені на неї надії. Природно тому, що соціально - історичний підхід до людини повинен бути доповнений підходом антропологічним (що передбачає також і відому «психологізацію» наукового і філософського знання).

На загальну думку, проблеми індивідуального буття людини і людської суб'єктивності в нашій літературі розроблені поки що недостатньо. Однак до теперішнього часу у світовій та вітчизняній науці і філософії накопичено величезний теоретичний, методологічний і текстологічний матеріал, на який можна спиратися в дослідженні та порівняль-

ному аналізі концепцій людського життя.

Цілі і завдання полягають в екзистенціальній і аксіологічній аналітиці людського буття, активності людини в процесі засвоєння суспільних вимог і вироблення нових соціальних норм, культурних цінностей та ідеалів, основних функцій екзистенціальних структур, ролі «я» в самоідентифікації особистості, у розгляді природи і співвідношення інструментальних і вищих духовних цінностей, їх необхідною взаємодоповнюючої, людської духовності та її видів, а також основних людських параметрів культурного розвитку та головних стратегій людської життєдіяльності в умовах становлення постіндустріального суспільства і сучасного цивілізаційного процесу.

Стан сучасного українського суспільства, як ніколи раніше, потребує дослідження та осмислення феномена особистої відповідальності як одного з найважливіших явищ буття людини в світі і як одного з фундаментальних понять сучасної філософської антропології. У ряді таких антропологічних констант, як самототожність, самотрансценденція, цілісність, відкритість, духовність, свобода, творча активність, тілесність та інші, відповідальність займає своє особливе місце.

Проте, до цих пір ні сенс (сутність), ні зміст і структура феномена відповідальності не знайшли свого повного відображення у філософській антропології. Це стосується не тільки загального поняття відповідальності особистості, але і такі її форми, як соціальна відповідальність суб'єктів діяльності. Аналіз основних суб'єктних характеристик і властивостей особистості дозволяє глибше зрозуміти не тільки сучасну мотивацію різних видів і форм діяльності, а й глибше осмислити саме буття людини в сучасному світі і сам внутрішній світ особистості [5].

Сьогодні стало вже очевидним, що відповідальність нерозривно взаємопов'язана з такою важливою характеристикою людського існування, як його свобода, що взята поза рамками відповідальності сама свобода досить

швидко втрачає властивості суспільної корисності й ефективності. З іншого боку, феномен відповідальності виявляється в діалектичному взаємозв'язку з духовністю. Але очевидно, що між цими поняттями (відповідальності і духовності) все-таки немає тотожності. Слід визнати, що одним з важливих духовно-моральних підстав, що перетворюють діяльність людини в творчу і суспільно-корисну практику, виступає саме соціальна відповідальність особистості як базисна форма відповідальності людини в цілому. Вищий сенс соціальної відповідальності особистості полягає в турботі про саму людину (солідарність, взаємодопомога, співпричетність) і здобутті людиною через таку турботу саму себе, свій справжній сенс у житті.

Набуття людиною самої себе, свого справжнього сенсу в житті представляється нам якимсь процесом розкриття і реалізації соціальної та духовної сутності людини.

Висновок. У цьому, власне кажучи, і полягає антропогенез людини як людини. Як соціальна істота людина є об'єкт і суб'єкт соціальної взаємодії. Його антропологічна сутність проявляється в його бутті як соціальна відповідальність, як турбота людини про людину. Почуття турботи притаманне багатьом людям і проявляє себе найчастіше за допомогою емоційно-психологічних способів. Але важливо перевести таку турботу - відповідальність з емоційно - чуттєвої площини в осмислену - діяльну реальність. Для цього потрібно визначити філософський зміст феномена особистої соціальної відповідальності, який до цих пір чітко не визначений. У цьому зв'язку необхідно відзначити, що до цих пір немає і юридичного визначення поняття соціальної відповідальності, хоч вживається воно досить часто.

Тому дослідження соціальної відповідальності особистості як норми (інституційний аспект) і як цінності (аксіологічний аспект) людського буття, її конкретних функцій і ролі в розвитку особистості й суспільства (праксиологічний аспект) представляються цілком можливими.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Биккенин Н. Б. Идеология как сфера мысли, действия и воспитания. Текст. / Н. Б. Биккенин // Октябрь. 1980. - № 3. - С. 15-19.
2. Бурджалов Ф. Э. Социальные гарантии и социальная ответственность. Текст. / Ф. Э. Бурджалов // О-во и экономика. 1997. - № 3/4. - С. 53-83.
3. Кант И. Сочинения. Текст в 6 т. Т. 4 / И. Кант. М. : Мысль, 1963-1966. -544 с.
4. Рыбушкин Н. Н. К вопросу о видах социальной ответственности. Текст. / Н. Н. Рыбушкин // Общественный прогресс и вопросы развития социалистического общества. Казань, 1990.-С. 121-124.
5. Шишкин А. Ф. Человеческая природа и нравственность. Текст. : ис-тор.-крит. очерк / А. Ф. Шишкин. М., 1979. - 221 с.

Стаття надійшла до редакції 14.10.2013

REFERENCES:

1. *Bikkenin, N. B.* Ideologiya kak sfera myisli, deystviya i vospitaniya Tekst. (Ideology as a sphere of thought, action and education). Oktyabr. 1980. № 3. P. 15-19.
2. *Burdzhalov, F. E.* Sotsialnyie garantii i sotsialnaya otvetstvennost Tekst. (Social guarantees and social responsibility). *O-vo i ekonomika*. 1997. № 3/4. P. 53-83.
3. *Kant, I.* Sochineniya Tekst. . V 6 t. T. 4 (Composing). M. : *Myisl*, 1963-1966. 544 p.
4. *Ryibushkin, N. N.* К вопросу о видах sotsialnoy otvetstvennosti Tekst. (To a question about the kinds of social responsibility). *Obschestvennyiy progress i voprosyi razvitiya sotsialisticheskogo obschestva*. Kazan, 1990. P. 121-124.
5. *Shishkin, A. F.* Chelovecheskaya priroda i npravstvennost Tekst.: is-tor.-krit. ocherk (Human nature and morality). M., 1979. 221 p.

Оборіна Анастасія Миколаївна – аспірант
Дніпропетровська національна металургійна академія України
Адреса: 49600, м. Дніпропетровськ, пр.Гагаріна, 4
E-mail: oborina1anastasya@gmail.com

Oborina Anastasiia Mykolaivna – postgraduate
Dnepropetrovsky national metallurgical academy of Ukrkina
Address: 4, Gagarin Avenue, Dnepropetrovsk, 49600
E-mail: oborina1anastasya@gmail.com